

დანაშაულში თანამონაწილეობის ღრუს მიზეზობრივი კავშირის საკითხი ქართულ და ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, მიზეზობრივი კავშირი არის ის ობიექტური საფუძველი, რომელზეც თანამონაწილეობის დასჯადობა ეფუძნება.

ანგლოამერიკული სისხლის სამართალი დანაშაულში თანამონაწილეობის დასადგენად მიზეზობრივი კავშირის არსებობას არ ითხოვს. პირის ქმედება შეიძლება თანამონაწილეობად დაკვალიფიცირდეს, თუ მან ხელი შეუწყო ამსრულებლის ქმედების განხორციელებას.

ამის მიუხედავად, საერთო სამართლის ქვეყნებში ზოგიერთი ავტორი ზოგადად აღიარებს თანამონაწილეობის მიზეზობრიობას, თუმცა ითხოვს, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ერთმანეთისგან გავმიჯნოთ კაუზალური და არაკაუზალური თანამონაწილეები.

საკვანძო სიტყვები: თანამონაწილეობა, ამსრულებელი, დამხმარე, დანაშაულის ობიექტური მხარე, საფრთხის შემქმნელი დელიქტი, სამოქალაქო აგენტის დოქტრინა, დანაშაულის დაფარვა, მიზეზობრივი კავშირი, დანაშაულის შედეგი, თავისუფალი ნება, *condicio sine qua non*.

1. შესავალი

დანაშაულში თანამონაწილეობა სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ერთ-ერთი საინტერესო და კომპლექსური პრობლემაა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ინსტიტუტი ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში სიღრმისეულად არის დამუშავებული, კვლავ არსებობს მრავალი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომლებიც დღემდე სადავოა.

საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა ცხადყოფს, რომ, სამართლებრივი სისტემების დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის მიუხედავად, მონინავე ქვეყნები ინარჩუნებენ განსხვავებულ მიდგომებს სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ინსტიტუტების მიმართ, რომელთა შორის ერთ-ერთია დანაშაულში თანამონაწილეობა.

საკითხი იმის შესახებ, თუ რა საფუძველს ემყარება თანამონაწილეობის დასჯადობა, მისი გამოვლინების რა ფორმები არსებობს, როგორი უნდა იყოს ობიექტური ან სუბიექტური კავშირი თანამონაწილის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის, რით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან დანაშაულის ამსრულებელი და თანამონაწილე, და სხვ. თანამედროვე სამართლებრივ სისტემებში მნიშვნელოვან აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს.

წინამდებარე სტატია ეხება ერთ მნიშვნელოვან თემას, კერძოდ, თანამონაწილის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის საკითხს. საინტერესოა იმის აღნიშვნა,

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

რომ ანგლოამერიკულ სამართალში გაბატონებული დოქტრინა და სასამართლო პრაქტიკა თანამონაწილის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენას არ ითხოვს, რის გამოც ისმის შეკითხვა: თუ არა მიზეზობრივ კავშირს, მაშინ რა საფუძველს ემყარება თანამონაწილეობის დასჯადობა? მეორე მხრივ, თანამონაწილეობის დასჯადობის ობიექტური საფუძვლის საკითხი თითქოს მყარად არის დადგენილი ქართულ სისხლის სამართალში, თუმცა მისი გარკვეული ასპექტები აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს.

2. მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილეობისას ქართულ სისხლის სამართალში

ქართულ სისხლის სამართალში მიზეზობრივი კავშირი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დაწერილი ნიშანია¹. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის პირველი ნაწილით, თუ „დანაშაული მხოლოდ მაშინ ითვლება დამთავრებულად, როდესაც ქმედებამ მართლსაწინააღმდეგო შედეგი გამოიწვია ან ასეთი შედეგის განხორციელების კონკრეტული საფრთხე შექმნა, აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ამ ქმედებასა და შედეგს ან საფრთხეს შორის“. ამავე მუხლის მეორე ნაწილი მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად იყენებს ჰიპოთეზური ელიმინაციის (აზრობრივი გამორიცხვის) მეთოდს: „მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როდესაც ქმედება წარმოადგენდა ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის ან კონკრეტული საფრთხის აუცილებელ პირობას, ურომლისოდაც ამჯერად ეს შედეგი არ განხორციელდებოდა ან ასეთი საფრთხე არ შეიქმნებოდა.“²

ქართულ სისხლის სამართალში დამკვიდრებულია მოსაზრება, რომლის თანახმადაც თანამონაწილეობა გულისხმობს მიზეზობრივი კავშირის არსებობას თანამონაწილის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

პროფ. ო. გამყრელიძის აზრით, მიზეზობრიობას თანამონაწილეობის დროს ორმაგი მნიშვნელობა აქვს: პირველ რიგში, ის ასრულებს ერთგვარი გარანტიის ფუნქციას. ეს არის ის ზღვარი, რომლის იქით არ შეიძლება გავრცელდეს პასუხისმგებლობა დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის; მეორე მხრივ, ეს ნიშნავს იმას, რომ ამსრულებლისა და თანამონაწილის ხელყოფის ობიექტი ერთი და იგივეა.³

საბჭოთა სისხლის სამართალში თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენის საჭიროებას ეწინააღმდეგებოდა ა. ვიშინსკი, რომელიც იზიარებდა იმდროინდელი ინგლისური სისხლის სამართლის მიდგომას და თანამონაწილეობისთვის საკმარისად ცნობდა დანაშაულთან პირის რაიმე კავშირის არსებობას. ამ მიდგომით დანაშაულის დაფარვაც გვე-

¹ ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2013, 90.

² თანამედროვე ქართულ სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება, რომ მიზეზობრივი კავშირის ეს საკანონმდებლო ფორმულა საჭიროების შემთხვევაში უნდა შეიცვალოს „კანონზომიერი პირობის“ დაუნერეელი ფორმულით და განიცდოს დანაშაულის დაუნერეელი ნიშნით – ობიექტური შერაცხვის კატეგორიით. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2013, 90. მიზეზობრივი კავშირის ეს ფორმულა მხოლოდ შედეგიან (მატერიალურ) დანაშაულებზეა აგებული, თუმცა თანამონაწილეობის დროს ლოგიკურად ის ასევე მოიცავს თანამონაწილის ქმედების ობიექტურ კავშირს ამსრულებლის მიერ ჩადენილ ფორმალურ დელიქტთან.

³ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 236.

ლინება დანაშაულში თანამონაწილეობის ერთ-ერთ ფორმად⁴. როგორც სამართლიანად მიუთითებს თ. წერეთელი, „რაიმე კავშირის“ ცნება იმდენად ფართო და განუსაზღვრელია, რომ ამას შეიძლება შედეგად მოჰყოლოდა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ისეთი პირების მიცემა, რომელთაც არათუ მონაწილეობა არ მიუღიათ დანაშაულის ჩადენაში, არამედ არც კი იცოდნენ მის შესახებ.“⁵

თ. წერეთლის აზრით, „თანამონაწილეთა მოქმედების ობიექტური მხარის ერთიანობა, უპირველეს ყოვლისა, იმით გამოიხატება, რომ ყოველი თანამონაწილის მოქმედება უნდა იყოს მიზეზობრივ კავშირში დანაშაულებრივ შედეგთან, ასე რომ, ეს შედეგი მათი საერთო საქმიანობის პროდუქტს უნდა წარმოადგენდეს“.⁶

თ. წერეთელი აკრიტიკებს დასავლურ სისხლის სამართალში გავრცელებულ მიდგომას, რომელიც უარყოფს მიზეზობრივი კავშირის არსებობას თანამონაწილის ქმედებასა და დანაშაულის შედეგს შორის, იმდენად, რამდენადაც „ამსრულებელი, რომელიც „თავისუფლად“ გადაწყვეტს დანაშაულის ჩადენას, ყოველთვის იწყებს ახალი და დამოუკიდებელი მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვს“.⁷

„ფსიქიკური კანონზომიერების განსაკუთრებული ხასიათი“, ამბობს ის, „შესაძლებლობას გვაძლევს, დავასაბუთოთ არა მარტო ამსრულებლის, არამედ აგრეთვე წამქეზებლისა და დამხმარის მოქმედებათა მიზეზობრივი ხასიათი. ადამიანს აქვს უნარი, ნებელობითი მოქმედების მეშვეობით ზემოქმედება მოახდინოს გარეშე სამყაროზე, დაუმორჩილოს მისი კანონზომიერებანი შეგნებულად დასახულ მიზანს. მაგრამ ამავე დროს ადამიანის ნებისყოფა განპირობებულია არა თვით ნებისყოფის მიერ, არა სიცარიელიდან, არამედ ადამიანის გარემოს მიერ. რამდენადაც ადამიანის ნებისყოფა დეტერმინებულია გარემომცველი სამყაროთი, იმდენად ადამიანი თავისი ნებისმიერი მოქმედებით როდი იწყებს მიზეზობრიობის ახალ ჯაჭვს, რომელიც წყვეტს მიზეზობრიობის მანამადე არსებულ ჯაჭვს, არამედ განაგრძობს მას, შემატებს ახალ რგოლებს“.⁸

თ. წერეთლის აზრით, თანამონაწილეთა მოქმედებასა და მავნე შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენა არ არის ძნელი იმ შემთხვევაში, როდესაც თანამონაწილე ფიზიკურად მონაწილეობს დანაშაულის ჩადენაში, მაგალითად, როცა პირმა მიაწოდა ამსრულებელს იარაღი მკვლელობის ჩასადენად, ან მიუტანა კიბე საწყობში შესაპარად საწყობის გაქურდვის მიზნით. თ. წერეთელს გამოაქვს დასკვნა, რომ ამ შემთხვევებში „ფიზიკური დამხმარე ქმნის აუცილებელ პირობას, რომლის გარეშე დანაშაულებრივი შედეგი არ განხორციელდებოდა“.⁹ თუმცა უფრო რთული ხასიათი აქვს მიზეზობრივ კავშირს ფსიქიკურ თანამონაწილესა და დანა-

⁴ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 19.

⁵ იქვე, 20. მიზეზობრივი კავშირის აუცილებლობას თანამონაწილეობის დროს ასევე უარყოფდა პ. მიშუნინი, რომელიც აღნიშნავდა, რომ მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილეთა მოქმედებასა და ამსრულებლის მოქმედებით განხორციელებულ დანაშაულებრივ შედეგს შორის არ არის თეორიული საფუძველი თანამონაწილეობის კონსტრუქციისათვის და რომ თანამონაწილეობის ცნებისათვის აუცილებელია მინიმალური სუბიექტური კავშირი თანამონაწილეთა შორის. იხ. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 27.

⁶ წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2007, 12.

⁷ იქვე, 14.

⁸ იქვე, 16.

⁹ იქვე.

შაულებრივ შედეგს შორის. „ფსიქიკური თანამონაწილის ზემოქმედება გაივლის ამსრულებლის ცნობიერებაში, გახდება მისი ნებელობითი მოქმედების მოტივი და ამგვარად ჩაერთვის მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვში.“¹⁰

ის მოსაზრება, რომ თანამონაწილეთა მოქმედება მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს დანაშაულებრივ შედეგთან, აღიარებული იყო საბჭოთა სისხლის სამართლის თეორიაში და მასვე იზიარებდა სასამართლო პრაქტიკა¹¹. ამის დასტურია, მაგალითად, სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1942 წლის 15 ივლისის განჩინება კოსენკოვისა და იაკუშინის საქმეზე, რომლის მიხედვითაც, ცოლებმა, ქმრების დავალებით, მშრალი ხორბალი ტომარაში ჩაყარეს და საკუჭნაოში შეიტანეს, რითაც, ბრალდების მიხედვით, ხელი შეუწყვეს ქმრებს ხორბლის არდაბრუნებაში. როგორც სასამართლო განჩინებაში აღინიშნა, ამ მოქმედებებს ხელი არ შეუწყვიათ ხორბლის დაუბრუნებლობისთვის. ბრალდებულთა ქმრებს ხორბალი უნდა დაებრუნებინათ, მიუხედავად იმისა, თუ სად ეყარა ის.¹²

თ. ნერეთლის მიერ ციტირებული ეს საქმე ფრიად საინტერესოა მიზეზობრივი კავშირის თვალსაზრისით და მას გარკვეული ანალოგი აქვს საერთო სამართლის სასამართლო პრაქტიკაში. ისმის შეკითხვა: ხომ არ არის შესაძლებელი, ცოლების პასუხისმგებლობა ამ შემთხვევაში დამდგარიყო არა ფიზიკური, არამედ ფსიქიკური დახმარებისთვის?

საბჭოთა სამართალში თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის აუცილებლობა ასევე განაპირობებდა განსხვავებას წინასწარ შეპირებულ და წინასწარ შეუპირებულ დაფარვას შორის. წინასწარ შეპირებული დაფარვა აღიქმებოდა თანამონაწილეობად, ხოლო წინასწარ შეუპირებული დაფარვა კვალიფიცირდებოდა როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული (იხ. ზემოთ).

პროფესორი *ო. გამყრელიძე* მიიჩნევს, რომ „პასუხისმგებლობა თანამონაწილეობის დროს შეიძლება დაეფუძნოს როგორც ფიზიკურ, ისე ფსიქიკურ მიზეზობრიობას“.¹³ ამავე დროს, ის მიიჩნევს, რომ „ფსიქიკური მოვლენა სოციალური ცხოვრების ფაქტია, რომელიც არ შეიძლება მიზეზშედეგობრივ კანონზომიერებას არ ემორჩილებოდეს. თუკი ჩვენ ამ თვალსაზრისს ვაღიარებთ, რომ მიზეზშედეგობრივი დამოკიდებულება მხოლოდ ფიზიკურ, მატერიალურ სამყაროში არსებობს, მაშინ უნდა ვცნოთ სოციალურ სფეროში სრული თვითნებობა და ადამიანის ნების სრული თავისუფლება“¹⁴.

იმ მოსაზრებას, რომ თანამონაწილის ქმედება მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს დანაშაულებრივ შედეგთან, იზიარებს მრავალი ავტორი თანამედროვე ქართულ სისხლის სამართალში. მაგალითად, *ა. მახარაძე* ამ საკითხთან დაკავშირებით წერს: „თანამედროვე სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, პრაქტიკა და თეორია ურყევად იცავს იმ მოსაზრებას, რომ დანაშაულის თანამონაწილის ქმედება ამსრულებელთან ერთად აუცილებლად მიზეზობრივად უნდა განაპირობებდეს დანაშაულებრივ შედეგს. ეს არის მტკიცე გარანტი იმ პრინციპის დაცვისათვის, რომლის თანახმადაც დამნაშავეს პასუხისმგებლობა შეიძლება დავაკისროთ მხოლოდ იმ შედეგისათვის, რომელიც მისმა მოქმედებამ გამოიწვია, გარდა ამისა, თანამონაწილის ქმედებასა და ამსრულებლის მიერ გამოწვეულ დანაშაულებრივ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დაც-

¹⁰ იქვე, 17.

¹¹ იქვე.

¹² იქვე, 18.

¹³ *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ. II, თბ., 2010, 224.

¹⁴ იქვე, 222.

ვის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თანამონაწილე ხელყოფს და აზიანებს იმავე სა-
მართლებრივ სიკეთეს, რომელსაც ხელყოფს და აზიანებს დანაშაულის ამსრულებელი“.¹⁵

დანაშაულის თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის საჭიროებასთან დაკავ-
შირებით განსხვავებულ შეხედულებას ავითარებს *ქ. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი*. თანამედროვე
გერმანულ სისხლისსამართლებრივ დოქტრინაზე დაყრდნობით ის ასკვნის, რომ დამხმარის
მოქმედებასა და ამსრულებლის მიერ ჩადენილ დანაშაულს შორის მიზეზობრივი კავშირის არ-
სებობა აუცილებელია, თუმცა „არაა აუცილებელი, რომ დამხმარის ქმედება ჩადენილი დანაშა-
ულის აუცილებელი პირობა „*condicio sine qua non*“ იყოს. დამხმარე მაშინაც აგებს პასუხს, რო-
დესაც ამსრულებელი დანაშაულს მისი ქმედების გარეშეც განახორციელებდა. ქმედების დახ-
მარებად დაკვალიფიცირებისათვის გადამწყვეტია ის, რომ დამხმარის მოქმედება კონკრეტულ
მიზეზობრიობაშია ჩართული, დანაშაულის განხორციელებას აადვილებს და შედეგის დად-
გომის შანსს ზრდის.“¹⁶ *ქ. მჭედლიშვილს* ამ დებულების დასადასტურებლად მოჰყავს შემდეგი
კაზუსი: „როდესაც პირი ქურდობისას ამსრულებელს ჯიბის ნათურით უნათებს და ამგვარად
ძვირფასეულობის მოძებნას მხოლოდ უადვილებს, ან ბინის ქურდს ფანჯარაზე მისადგმელი კი-
ბის ტარებაში ეხმარება, იგი დანაშაულის ჩადენას მხოლოდ აადვილებს და მისი განხორციელე-
ბის აუცილებელი პირობა არაა“.¹⁷

ქ. მჭედლიშვილის ეს მოსაზრება, ერთი მხრივ, საინტერესოდ ეხმიანება თანამედროვე
ამერიკელი ავტორების შეხედულებებს, რომელთა მიხედვითაც თანამონაწილეობის დროს აუ-
ცილებელია დადგინდეს არა აუცილებელი, არამედ შესაძლო მიზეზობრივი კავშირი, მაგრამ,
მეორე მხრივ, ის უფრო მეტ დასაბუთებას საჭიროებს, გამომდინარე იქიდან, რომ ქართული
სისხლის სამართლის კოდექსი მიზეზობრივი კავშირის ცნებას სწორედ *condicio sine qua non*-ის
ფორმულაზე აგებს.

3. მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილეობისას ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში

ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში მყარად არის ფეხმოკიდებული აზრი, რომლის
თანახმადაც, თანამონაწილეობა არ მოითხოვს, რომ თანამონაწილის ქმედება მიზეზობრივად

¹⁵ *მახარაძე ა.*, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულში დახმარებისთვის, თბ.,
2006, 41. თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის მნიშვნელობაზე ასევე ყურადღებას
ამახვილებს პროფ. გ. ნაჭყებია, რომელიც მიიჩნევს, რომ ამ დროს მიზეზობრივი კავშირი
თავისებურია და პირობათა ტოლფასოვნების თეორია ვერ მოგვცემს საშუალებას, ორგანიზატორის
მოქმედება გავარჩიოთ დამხმარის მოქმედებისგან, რაც პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციას
შესაძლებელს გახდის. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2007, 191.

¹⁶ *მჭედლიშვილი ქ.*, სისხლის სამართალი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ.,
2011, 233. მეორე მხრივ, როდესაც ეხება ნამქეზების ფიგურას, პროფ. *ქ. მჭედლიშვილი* ამბობს,
რომ „ნამქეზების მიერ განხორციელებული ქმედება დანაშაულის ჩადენასთან მიზეზობრივად
უნდა იყოს დაკავშირებული. მან ამსრულებელი დანაშაულის ჩადენაზე უნდა დაიყოლიოს. ე.ი.
მას დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება აღუძრას. *მჭედლიშვილი ქ.*, სისხლის სამართალი,
დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, 219.

¹⁷ *მჭედლიშვილი ქ.*, სისხლის სამართალი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ.,
2011, 233.

იყოს დაკავშირებული ამსრულებლის ქმედებასთან და დანაშაულებრივ შედეგთან.¹⁸ ამ მიდგომის ერთ-ერთი თავგამოდებული დამცველია ს. კადიში. თავის ნაშრომში – „თანამონაწილეობა, მიზეზი და გაკიცხვა. ინტერპრეტაციის დოქტრინის კვლევა“¹⁹ – ის მიუთითებს, რომ თანამონაწილეობა, ისევე როგორც დანაშაულის ჩადენის სხვა ფორმები, მჭიდროდ უკავშირდება გაკიცხვის ცნებას, რომელიც მოიცავს მსჯელობას პიროვნების პასუხისმგებლობაზე და უკავშირდება არჩევანის თავისუფლებას. ჩვენ არა მხოლოდ პირის ქმედებას ვაფასებთ უარყოფითად, არამედ მას ვკიცხავთ, რომ ასეთი არჩევანი გააკეთა.²⁰

მეორე მხრივ, კადიშის აზრით, ადამიანი კონკრეტული მავნე შედეგისათვის იკიცხება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას ეს შედეგი შეერაცხება. ამ მიზნით სისხლის სამართალმა მავნე შედეგის შეერაცხვის ორი დოქტრინა განავითარა: ერთი – ეს არის მიზეზობრივი კავშირი და მეორე – თანამონაწილეობა²¹. კადიში თვლის, რომ თუ ჩვენ თანამონაწილის ქმედებას ჩავთვლით ამსრულებლის ქმედების მიზეზად, მაშინ ვენინააღმდეგებით გაკიცხვის კონცეფციას.²²

მიზეზობრიობასა და თავისუფალ ნებასთან მიმართებით ის მიუთითებს შემდეგს: „ჩვენ ადამიანის ქმედებებს ბუნების სხვა მოვლენებისგან განსხვავებულად აღვიქვამთ. სამყაროში მოვლენები ხდება. ისინი ხდებიან არა ანარქიულად და შემთხვევით, არამედ ისეთი თანმიმდევრობით და ისეთი კავშირებით, რომლებსაც აქვთ მნიშვნელოვანი თვისება. ჩვენ ამ თვისებას გამოვხატავთ მიზეზობრიობის სახელით და აღვიქვამთ ბუნების კანონების სახით, რომელთა შეცვლაც არ შეგვიძლია. ადამიანის მოქმედებები სულ სხვა საფუძველს ემყარება – ერთი მხრივ, ექვემდებარება ფიზიკური სამყაროს კანონებს, მაგრამ, ამავე დროს, ფლობს ნებას, რომლის მეშვეობითაც არის თავისუფალი საკუთარ მოქმედებაში. გარდა ცალკეული შემთხვევებისა, ის ფლობს ნებას, რომლის შესაბამისად, აკეთებს არჩევანს. მისი არჩევანი შესაძლებელია მოექცეს ზეგავლენის ქვეშ, მაგრამ ეს ზეგავლენა არ მოქმედებს ისე, როგორც ქარი ლერწამზე. . . მისი ქმედებები არის მხოლოდ მისი, საკუთარი. . . ეს გაგება უდევს საფუძველად პასუხისმგებლობის ცნებას, რომელსაც, თავისი მხრივ, ცენტრალური ადგილი უჭირავს გაკიცხვის ცნებაში.“²³

¹⁸ საინტერესოა ის, რომ ამერიკულ სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდების მხარეს არ ევალდება ამტკიცოს, რომ თანამონაწილის წვლილი იყო არსებითი დანაშაულებრივი შედეგის დადგომაში. ბრალდებას ასევე არ ევალდება ამტკიცოს, თანამონაწილეობის რომელი ფორმით მოქმედებდა ბრალდებული. უფრო მეტიც, ვერდიქტის გამოტანის დროს თანამონაწილეობაზე მითითება საერთოდ არ ხდება. თანამონაწილე ცხადდება ბრალეულად ზუსტად იმავე ფორმით, როგორც ამსრულებელი. იგივე წესი მოქმედებს ინგლისშიც: *Lippman M., Contemporary Criminal Law, Concepts, Cases and Controversies, Sage Publications, 2007, 158; Dressler J., Reforming Complicity Law, Trivial Assistance as Lesser Offence, Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5:427, 448; Ashworth A., Principles of Criminal Law, 5th ed, 2006, 415.* მაგალითად, საქმეზე – *Gianetto (1977)* – სასამართლომ განაჩენში მიუთითა, რომ ბრალდებულმა ან თავად მოკლა თავისი ცოლი, ან ვილაც დაიქირავა მის მოსაკლავად. საერთო სამართალში გავრცელებულმა ამ წესმა ჯერჯერობით გაუძლო ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 (3) მუხლის ფილტრს (რომლის თანახმადაც, ბრალდებულს დეტალურად უნდა ეცნობოს მის წინააღმდეგ მიმართული ბრალდების არსი და საფუძველი. *Ashworth A., Principles of Criminal Law, 5th ed, 2006, 412.*

¹⁹ *Kadish S.H., Complicity, Cause and Blame, Study in the Interpretation Doctrine, California Law Review, Vol. 73, Issue 2, 1985.*

²⁰ იქვე, 300.

²¹ იქვე, 333.

²² იქვე.

²³ იქვე, 330.

კადიშის აზრით, ადამიანის თავისუფალ ქცევას აქვს ორი მნიშვნელობა თანამონაწილეობის დოქტრინისთვის: „პირველი, როდესაც ჩვენ ვიხილავთ მოვლენათა ჯაჭვს, რომელიც გამომდინარეობს პირის ქმედებისგან, ყოველი შემდგომი ადამიანური ქმედება გამორიცხავს კაუზალური პასუხისმგებლობის დაკისრებას თავდაპირველად მოქმედ პირზე. ის, რაც გამომდინარეობს შემდგომ მოქმედი პირის ქცევისგან, გამონვეულია მხოლოდ ამ პირის და სხვა არავის მიერ, ეს გამოიხატება ცნობილი დოქტრინით *novus actus interveniens*; მეორეც, როდესაც ჩვენ ვცდილობთ, დავადგინოთ ერთი პირის პასუხისმგებლობა სხვისი ნებელობითი ქცევისთვის, მიზეზის ცნება პასუხს ვერ მოგვცემს. ნებისმიერი კავშირი, რაც შეიძლება არსებობდეს პირველი და მეორე პირის მოქმედებებს შორის, ვერ აღინერება მიზეზშედეგობრივი ტერმინოლოგიით, რომლებიც გამოიყენება ბუნებრივი მოვლენების დახასიათებისას, ისე, რომ არ შეურაცხვეყოთ ადამიანის ქცევის, როგორც თავისუფალი არჩევანის გამოვლინების, კონცეფცია“.²⁴

შესაბამისად, კადიში ასკვნის, რომ თანამონაწილის როლი დანაშაულის ჩადენაში გამოიხატება არა მიზეზობრიობის, არამედ ზეგავლენის ან დახმარების სახით²⁵:

„თანამონაწილის პასუხისმგებლობა იმის გამო, რომ მან ზეგავლენა მოახდინა ამსრულებლის გადაწყვეტილებაზე“, ამბობს კადიში, „სრულად შეესაბამება იმ მოცემულობას, რომ მისი ქმედებები არის განპირობებული საკუთარი არჩევანით. იმის აღიარება, რომ პირზე ზეგავლენას ახდენს ის, რასაც სხვები ამბობენ ან აკეთებენ, . . . სულაც არ გულისხმობს იმას, რომ ნებელობითი ქმედებები არის მიზეზობრივად გამონვეული ფიზიკური გაგებით, ისევე როგორც ბუნებრივი მოვლენები არის განპირობებული წინა მოვლენებით. საბოლოოდ, ამსრულებლის არჩევანი განპირობებს ზეგავლენის ეფექტურობას.“²⁶

კადიშის აზრით, თანამონაწილის ზეგავლენა ამსრულებელზე გარკვეულწილად ნააგავს მიზეზობრიობას: თანამონაწილის პასუხისმგებლობა მის წარმატებაზე არის დამოკიდებული. წარუმატებელი დახმარება ან ნაქეზება (თუ, მაგალითად, ერთმა კაცის მოკვლისკენ სიტყვიერად ნააქეზა მეორე, რომელიც სმენადაქვეითებული აღმოჩნდა და მისი სიტყვები ვერ გაიგონა, ასევე, როდესაც დამხმარემ წინასწარ გაუღო კარები ქურდს, რომელმაც ეს არ იცოდა და სახლში ფანჯრიდან შემოვიდა) არ უნდა იყოს თანამონაწილეობა, მაგრამ შეიძლება იყოს რაიმე სხვა დამოუკიდებელი დანაშაული, თუმცა თანამონაწილეობის დროს ფორმულა „*condicio sine qua non*“ არ გამოიყენება.²⁷ ასევე გამორიცხავს როგორც თანამონაწილეობას, ასევე მიზეზობრიობას შორეული, შემთხვევითი, ატიპური, გაუთვალისწინებელი კავშირი (მაგ., თუ მე მოჩხუბარს ინდურად ვუთხარი, რომ უჯრაში არის დანა და მან ეს ვერ გაიგო, მაგრამ იქვე შემთხვევით აღმოჩნდა სხვა, რომელმაც ეს უთარგმნა და მოჩხუბარმა დანა გამოიყენა).²⁸

კადიში ასკვნის, რომ თანამონაწილეობა და მიზეზობრიობა მონათესავე ცნებებია, თუმცა თანამონაწილეობა მოითხოვს დანაშაულთან უფრო სუსტ კავშირს, ვიდრე მიზეზობრიობა. კერძოდ, თანამონაწილეობა *condicio sine qua non*-ს არ ითხოვს, მაგრამ ის მოითხოვს, თანამონაწილეობა იყოს წარმატებული. კადიშის აზრით, თანამონაწილეობა წარმატებულია, თუ მან „შესაძლოა, ხელი შეუწყო ამსრულებლის ქმედების განხორციელებას“.²⁹

²⁴ Kadish S.H., Complicity, Cause and Blame, Study in the Interpretation Doctrine, California Law Review, Vol. 332, Issue 2, 1985.

²⁵ კადიში მიიჩნევს, რომ, თანამონაწილეობისაგან განსხვავებით, პირი მიზეზობრივად მოქმედებს შუალობითი ამსრულებლობისას.

²⁶ Kadish S.H., Complicity, Cause and Blame, Study in the Interpretation Doctrine, California Law Review, Vol. 343, Issue 2, 1985.

²⁷ იქვე, 357.

²⁸ იქვე, 368.

²⁹ იქვე, 359.

კადიშის პოზიცია, რომ თანამონაწილეობისთვის არ არის საჭირო მიზეზობრივი კავშირის მტკიცება, ამსრულებლის ქმედებასთან საკმაოდ ფეხგადგმულია დღევანდელ ამერიკულ სამართალში. მაიკლ მური ამ პოზიციას შემდეგნაირად ასაბუთებს:

„სტანდარტული შეხედულება, თუ რატომ არ არის თანამონაწილეობა კაუზალური, ეფუძნება ორ გარემოებას: ჯერ ერთი, სისხლის სამართალში მიზეზობრიობა გულისხმობს აუცილებელ ნინაპირობას – „*sine qua non*,” ანუ გამორიცხვის მეთოდს: იმისთვის, რომ ქმედებამ გამოიწვიოს ზიანი, ის უნდა იყოს აუცილებელი მისთვის, ანუ, ის რომ არ მომხდარიყო, ზიანი არ დადგებოდა. შესაბამისად, თანამონაწილეობა რომ იყოს მიზეზობრივი, ამისთვის საჭიროა, თანამონაწილის ქმედება იყოს საზიანო შედეგის დადგომის აუცილებელი პირობა; მეორე გარემოება არის ის, რომ ხშირია შემთხვევა, როცა თანამონაწილის ქმედება არ არის შედეგის დადგომის აუცილებელი პირობა. აქედან გამომდინარეობს დასკვნა: თანამონაწილეობის დასჯადობა არ ემყარება მის კაუზალობას.“³⁰

იმ მოსაზრებას, რომ თანამონაწილეობის დროს ბრალდების მხარეს არ ევალება, ამტკიცოს მიზეზობრივი კავშირი, ეთანხმებიან ინგლისელი ავტორებიც. აშვორზი, სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით, მიუთითებს: საკმარისია დამტკიცდეს, რომ თანამონაწილე დაეხმარა ამსრულებელს რაიმე გზით ან შესაძლებელია დახმარებოდა მას³¹.

თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის საჭიროებაზე უარის თქმას ზოგიერთი ავტორი მიჰყავს იმ დასკვნამდე, რომ თანამონაწილეობა არის არა შედეგიანი დანაშაულის, არამედ საფრთხის შემქმნელი დელიქტის ჩადენის ფორმა. ამ მოსაზრების თანახმად, ყველა თანამონაწილემ პასუხი უნდა აგოს მხოლოდ მის მიერ ჩადენილი საფრთხის შემქმნელი ქმედებისთვის და შედეგის დადგომას მნიშვნელობა არ აქვს³². ამ მიდგომას აკრიტიკებს პროფესორი ჯოშუა დრესლერი. მისი აზრით, ძალიან ცოტა თუ დაეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ თანამონაწილემ პასუხი არ უნდა აგოს დანაშაულით გამოწვეული მავნე შედეგისათვის.³³

³⁰ Moore M., *Causing, Aiding and Superfluity of Accomplice Liability*, 156 U. Pa. L. Rev., 395, 2007, 55.

³¹ Ashworth A., *Principles of Criminal Law*, 5th Edition, 2006, 415.

³² Dressler J., *Reforming Complicity Law, Trivial Assistance as Lesser Offence*, Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5:427, 2008, 444. ის ავტორები, რომლებიც არ ცნობენ თანამონაწილეობის მიზეზობრიობას, თანამონაწილის დასჯადობას სხვადასხვა საფუძველზე ამყარებენ: სამოქალაქო აგენტის თეორიის თანახმად (*civil agency doctrine*), თანამონაწილე თანხმდება ამსრულებლის, როგორც მისი აგენტის, მოქმედებზე და ის პერსონალურად პასუხს აგებს ამ ქმედებებზე, ანუ „თანამონაწილე ნებას რთავს ამსრულებელს, იმოქმედოს და თავის თავზე იღებს მის ქმედებას“; პერსონალური იდენტურობის კონფისკაციის თეორიის (*forfeited personal identity doctrine*) თანახმად, ის, ვინც არჩევს, დაეხმაროს დამნაშავეს, უარს ამბობს საკუთარ პერსონალურ იდენტობაზე და მისი იდენტურობა შებოჭილია ამსრულებლის პიროვნებით. იხ. *Courtreau C.*, *The Mental Element Required for Accomplice Liability*, Louisiana Law Review, Vol. 59, 1998, 327. სხვის დანაშაულში მონაწილეობის თეორიით, რომლის წარმომადგენელია სტენფორდ კადიში, თანამონაწილე ისჯება იმიტომ, რომ ის ხელს უწყობს ამსრულებლის მიერ კანონის დარღვევას (იხ. *Kadish S.H.*, *Complicity, Cause and Blame, Study in the Interpretation Doctrine*, California Law Review, Vol. 73, Issue 2, 1985); მიმნებებლობის თეორიით (*complicity as omission*), თანამონაწილეობა არის დანაშაულის მიმნებებლობის მძიმე ფორმა, რომლითაც თანამონაწილეს დანაშაულთან მისი სპეციფიკური კავშირის გამო გამოვაცალკეებთ ყველა იმ პირისგან, ვინც ხელი არ შეუშალა დანაშაულის ჩადენას და მას ვაკისრებთ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. *Kreutzer J.*, *Complicity and Repentance, Reexamining Complicity in the Light of Attempt Doctrine*, NY Journal of Law and Liberty, Vol. 3:155, 2008, 5.

³³ *Kreutzer J.*, *Complicity and Repentance, Reexamining Complicity in the Light of Attempt Doctrine*, NY Journal of Law and Liberty, Vol. 3:155, 2008, 6.

თანამონაწილეობის საკითხებზე საინტერესო მოსაზრებებს გამოთქვამს ამერიკელი მკვლევარი ი. კროიცერი. ის თეორიათა და სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვის შედეგად ამტკიცებს: თანამონაწილეობის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენა რომ აუცილებელი იყოს, პროკურატურას პრაქტიკაში ძალიან გაუჭირდებოდა თანამონაწილეთა პასუხისგებაში მიცემა.³⁴ ის ეთანხმება კადიშს და ამბობს, რომ მიზეზშედეგობრიობაზე მსჯელობა შესაძლებელია მხოლოდ ფიზიკურ სამყაროში, ხოლო ფსიქიკურ სამყაროში ჩვენ არასოდეს შეგვიძლია დარწმუნებით ვიცოდეთ, თუ როგორ მოიქცევა თავისუფალი ადამიანი.³⁵ შესაბამისად, თანამონაწილეობის დროს საკმარისია იმის მტკიცება, რომ თანამონაწილის ქმედებამ ზეგავლენა მოახდინა დანაშაულის ჩადენაზე. სასამართლო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ეს ზეგავლენა შესაძლებელია მინიმალურიც იყოს, მაგალითად, როგორცაა დასწრება და ტაშის დაკვრა კანონის დარღვევით ჩატარებულ კონცერტზე³⁶, ან დანაშაულის ამსრულებლისთვის საჭმლის მომზადება.³⁷ კროიცერი ამბობს, რომ რაღაც კუთხით ერთმანეთს ჰგავს დანაშაულის მცდელობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა, კერძოდ: ორივე, ალბათობის რაღაც ხარისხით, დაკავშირებულია დანაშაულებრივ შედეგთან (ან სავარაუდო შედეგთან), შესაბამისად, ამის გამო, როგორც თანამონაწილეობის, ასევე მცდელობის დროს, ვითხოვთ ბრალის მაღალ ფორმას – განზრახვას.³⁸

ზემოთ აღნიშნული შეხედულებების განხილვის შემდეგ საინტერესოა იმ მეცნიერთა მოსაზრებების განხილვა, რომლებიც აღიარებენ თანამონაწილეობის მიზეზობრიობას. მათ რიცხვს მიეკუთვნება ამერიკელი პროფესორი ჯ. დრესლერი.

პროფესორი დრესლერი ფიქრობს, რომ მიზეზობრიობას სისხლის სამართალში აქვს უდიდესი მნიშვნელობა, „უპირველეს ყოვლისა“, „ის დამნაშავეს აკავშირებს დანაშაულებრივ შედეგთან“.³⁹ „იმ ორი მონადირიდან“, ამბობს იგი, „რომლებიც თოფს ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად, გაუფრთხილებლობით ესვრიან ცოცხალ ადამიანს, პასუხს აგებს ის, ვისი ქმედებაც მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან“.⁴⁰ პროფესორ დრესლერის აზრით, მიზეზობრივი კავშირის მეორე მნიშვნელოვანი როლი ისაა, რომ იგი საშუალებას იძლევა, პირს პასუხი ვაგებინოთ მისი დამსახურების მიხედვით და დაუნიშნოთ მის მიერ გამოწვეული შედეგის პროპორციული სასჯელი.⁴¹ ის მიიჩნევს, რომ სისხლის სამართლის სწორედ ამ ფუნდამენტურ პრინციპს უარყოფს თანამონაწილეობის სამართალი, რომელიც მიზეზობრივი კავშირის დადგენის საჭიროებას არ მოითხოვს და რომელიც შესაძლებლობას იძლევა, დანაშაულში უმნიშვნელო როლის მქონე პირს პასუხი ამსრულებლის მსგავსად ვაგებინოთ.⁴²

პროფესორი დრესლერი ეთანხმება კადიშს, რომ ადამიანის ფსიქიკაში მიმდინარე პროცესები თვისებრივად განსხვავდება ფიზიკურ სამყაროში მიმდინარესგან, თუმცა, მისი აზრით, ეს არ გვაძლევს საფუძველს, უარი ვთქვათ როგორც ფაქტობრივ, ასევე ნორმატიულ მიზეზობრი-

³⁴ *Kreutzer J.*, Complicity and Repentance, Reexamining Complicity in the Light of Attempt Doctrine, *NY Journal of Law and Liberty*, Vol. 3:155, 2008, 11.

³⁵ იქვე, 12.

³⁶ იქვე.

³⁷ იქვე.

³⁸ იქვე, 10.

³⁹ *Dressler J.*, Reforming Complicity Law, Trivial Assistance as Lesser Offence, *Ohio State Journal of Criminal Law*, Vol. 5:427, 2008, 448.

⁴⁰ იქვე.

⁴¹ იქვე.

⁴² იქვე, 437.

ობაზე თანამონაწილეობის დროს.⁴³ „მართალია“, ამბობს ის, „ნებელითი ადამიანური ქცევა უფრო ნაკლებად პროგნოზირებადია, ვიდრე, მაგალითად, გრავიტაციის კანონის მოქმედება, მაგრამ ის დებულება, რომ ადამიანური ქცევა ყოველთვის უფრო ნაკლებად პროგნოზირებადია, ვიდრე ზოგიერთი ბუნებრივი მოვლენა, მაგალითად, ტორნადო, აშკარად მცდარია“.⁴⁴

იმავე აზრს იზიარებს პროფესორი გარდნერი, რომელიც მიუთითებს შემდეგს:

„ბევრი ამბობს, რომ . . . ადამიანებს, როგორც პასუხისმგებელ სუბიექტებს, აქვთ თავისუფალი ნება და ისინი წინააღმდეგობას უწევენ მიზეზობრიობას. შესაბამისად, მათი ქმედებები არ ქმნიან მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვებს. ამბობენ, რომ, თუ ამსრულებლის ქმედებას კაუზალურ განმარტებას დაუქვემდებარებთ, მაშინ ჩვენ მას პასუხისმგებელ სუბიექტად არ აღვიქვამთ. ჩემთვის ეს დებულება აშკარად მცდარია. როდესაც მე ფულს გადავუხდი დაქირავებულ მკვლელს, რათა მოვაკვლიე ჩემი მტერი, ჩემი ქმედების შედეგი იქნება ის, რომ იგი მოკლავს ჩემს მტერს, ანუ ის მოკვდება. შესაბამისად, მე ვაქეზებ და ვეხმარები დაქირავებულ მკვლელს და ვინცევი სიკვდილს მისი მეშვეობით. ეს არის მარტივი კაუზალური ახსნა წინამდებარე და შემდეგი ქმედებების. ეს სულაც არ აკნინებს დაქირავებული მკვლელის, როგორც პასუხისმგებელი აგენტის, როლს.“⁴⁵

პროფესორი დრესლერი ერთმანეთისგან მიჯნავს კაუზალურ და არაკაუზალურ თანამონაწილეს, ასევე არსებითი და არაარსებითი როლის შემსრულებელ თანამონაწილეს და მიდის შემდეგ დასკვნამდე:

„პირი არ უნდა დაისაჯოს ამსრულებლის მსგავსად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მისი მონაწილეობა აკმაყოფილებს კაუზალურ მოთხოვნას და, იმავე დროს, არის არსებითი როლის შემსრულებელი მრავალპირიან დანაშაულში. შესაბამისად, თანამონაწილე, რომელიც აკმაყოფილებს კაუზალობის და არსებითობის სტანდარტს, პასუხს აგებს ამსრულებლის ქმედებაზე და დაისჯება იმავე სასჯელით. კაუზალური, მაგრამ არაარსებითი, თანამონაწილის პასუხისმგებლობა ასევე დამოკიდებული იქნება ამსრულებელზე (ვინაიდან ის აკმაყოფილებს *condition sine qua non*-ის ტესტს) და, შესაბამისად, პასუხს აგებს იმავე დანაშაულისთვის, რისთვისაც ამსრულებელი, თუმცა მას ექნება უფლება, მიიღოს შემცირებული სასჯელი მისი მცირე როლის გამო. არაკაუზალური მონაწილე პასუხს აგებს არა დასრულებული დანაშაულისთვის, არამედ უფრო ნაკლები დანაშაულისთვის და დაისჯება ნაკლებად მძიმედ, ამ საფუძვლის გამო“.⁴⁶

თანამონაწილეთა დიფერენციაციას შედეგთან კაუზალური დამოკიდებულების მიხედვით ასევე ემხრობა ი. კროიცერი. მისი აზრით, თანამონაწილე რომ ამსრულებლის ქმედებაზე ზეგავლენას ვერ ახდენდეს, მაშინ თანამონაწილის დასჯას აზრი არ ექნება, ვინაიდან დანაშაულებრივ შედეგს თავიდან მაინც ვერ ავიცილებთ.⁴⁷ მას მაგალითად მოჰყავს დანაშაულში მონაწილეობის სხვადასხვა ფორმა, რომლებსაც ერთმანეთისგან ასხვავებს კაუზალური როლის მიხედვით:

⁴³ Dressler J., Reforming Complicity Law, Trivial Assistance as Lesser Offence, Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5:427, 2008, 439.

⁴⁴ იქვე, 439.

⁴⁵ Gardner J., Complicity and Causality, 1 CRIM. L. & PHIL. 127 2007, 14.

⁴⁶ Dressler J., Dressler J., Reforming Complicity Law, Trivial Assistance as Lesser Offence, Ohio State Journal of Criminal Law, Vol. 5:427, 2008, 447.

⁴⁷ Kreutzer J., Kreutzer J., Complicity and Repentance, Reexamining Complicity in the Light of Attempt Doctrine, NY Journal of Law and Liberty, Vol. 3:155, 2008, 4.

ა. კლიენტი

ალი ქირობს პიტერს, რომელიც არის პროფესიონალი მკვლელი, რათა მოაკვლევინოს თავისი ცოლი – ვიოლეტა. პიტერი იღებს ფულს და კლავს ვიოლეტას.

იაკობი ფიქრობს, რომ მიზეზობრივი კავშირი აშკარად სახეზეა და ალიმ პასუხი უნდა აგოს მკვლელობისთვის.

ბ. სპეციალისტი

პოლი, რომელსაც სურს ბანკის გაქურდვა, უსაფრთხოების სისტემის გამოსართავად ქირობს აბეს, რომელიც არის საუკეთესო სპეციალისტი. მეორე დღესვე აბე თიშავს ბანკის უსაფრთხოების სისტემას და პოლი ქურდავს ბანკს. იაკობ კრიტიკური ფიქრობს, რომ მიზეზობრივი კავშირი აქაც სახეზეა, ვინაიდან აბეს დახმარების გარეშე პოლი ვერ გაქურდავდა ბანკს იმ დროს და ისე, როგორც ამ შემთხვევაში.

გ. ზედმეტი დამხმარე

პოლი არის პროფესიონალი ბინის ქურდი. მისმა ცოლმა ალისმა ეს იცის და იწონებს. ის ამზადებს მისთვის საჭმელს, რათა ამ უკანასკნელმა მიირთვას ქურდობებს შორის პაუზის განმავლობაში, რომ არ მოშივდეს და საქმე ადრე არ მიატოვოს.

კრიტიკური ფიქრობს, რომ დღეს მოქმედი სამართლით ალისი სრულად აგებს პასუხს პოლის მიერ ჩადენილი დანაშაულებისთვის. მაგრამ შემოთავაზებული სარეფორმო წინადადების მიხედვით, ალისი არის არამიზეზობრივი თანამონაწილე და უნდა დაექვემდებაროს ნაკლებ პასუხისმგებლობას. იმის უბრალო დაშვება, რომ შესაძლებელია, ალისის გარეშე ეს დანაშაულები არ მომხდარიყო, არ ამართლებს მის აღიარებას თანამონაწილედ.⁴⁸

დ. ადვილად შესაცვლელი დამხმარე

ანტონს არ აქვს რაიმე განსაკუთრებული უნარი. პოლი მას, უბრალოდ, სთხოვს, რომ გარკვეული გასამრჯელოს საფასურად უდარაჯოს გარეთ, სანამ პოლი ქურდავს ბანკს. თუმცა პოლი ვერ გაქურდავდა ბანკს, რომ არ ჰყოლოდა გარეთ მდგომი მოდარაჯე, მაგრამ სხვებიც ასევე მზად იყვნენ, მას დახმარებოდნენ და ამ საქმეს იმავენაირად გააკეთებდნენ.

კრიტიკერის აზრით ეს საკმაოდ სადავო კაზუსია. მოქმედი სამართლით, ანტონი არის ქურდობის თანამონაწილე. ხოლო შემოთავაზებული წინადადებით, სადავოა, არის თუ არა ის მიზეზობრივად დაკავშირებული ქურდობასთან. აზრობრივი გამორიცხვის მეთოდით, ის არ მოქმედებს მიზეზობრივად, ვინაიდან პოლს შეეძლო, დახმარება სხვისგანაც მიეღო. კრიტიკერი ამ შეკითხვას ღიად ტოვებს და მის შეფასებას ნაფიც მსაჯულებს ანდობს.⁴⁹

თანამონაწილეობის მიზეზობრიობასთან დაკავშირებით ანგლოამერიკული მიდგომა ბევრ შეკითხვას ბადებს, თუმცა ასევე ბევრ საინტერესო მინიშნებასაც იძლევა.

პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს ის, რომ ამსრულებლის თავისუფალი ნების მიერ მიზეზობრივი კავშირის განწყვეტა არ შეესაბამება მიზეზობრიობის თანამედროვე მეცნიერულ და თუნდაც არამეცნიერულ (საყოველთაო) გაგებას. ამსრულებლის თავისუფალი ნება რომ

⁴⁸ *Kreutzer J., Kreutzer J., Complicity and Repentance, Reexamining Complicity in the Light of Attempt Doctrine, NY Journal of Law and Liberty, Vol. 3:155, 2008, 15.*

⁴⁹ იქვე, 18.

წყვეტდეს მიზეზობრიობას, აღარ იარსებებდა მსოფლიოს მრავალ ენაში არსებული გამოთქმა „რაიმეს გაკეთებინება“⁵⁰ და ასევე ის ისტორიული ჭეშმარიტება, რომ „დავით აღმაშენებელმა ააშენა გელათი“ (გამომდინარე იქიდან, რომ დავით აღმაშენებელს, სავარაუდოდ, პირადად არც ერთი ქვა არ დაუდია გელათის მშენებლობისას. „სისხლისსამართლებრივი გაგებით“, ის არის გელათის მშენებლობის „ორგანიზატორი“).⁵¹

თუმცა მეორე საკითხია ის, რომ ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლით დაკანონებული აზრობრივი გამორიცხვის მეთოდი ყოველთვის ვერ ხსნის თანამონაწილის კავშირს დანაშაულბრივ შედეგთნ. შესაბამისად, პროფესორ *დრესლერის* შეხედულებები მიზეზობრივი და არამიზეზობრივი თანამონაწილის გაყოფის თაობაზე უინტერესო არ უნდა იყოს ქართული სისხლის სამართლისთვისაც.

4. დასკვნა

კვლევა ცხადყოფს, რომ ქართულ სამართალსა და ანგლოამერიკულ სამართალში თანამონაწილეობის დასჯადობა სხვადასხვა ობიექტურ საფუძველს ემყარება. ქართული სამართალი თანამონაწილეობის დასჯადობის ობიექტურ საფუძველს მიზეზობრიობაში ხედავს, მაშინ, როცა ანგლოამერიკულ სისხლის სამართალში გაბატონებული დოქტრინა და სასამართლო პრაქტიკა მიზეზობრივი კავშირის დადგენას არ ითხოვს.

დანაშაულში თანამონაწილის ანგლოამერიკული თეორია, ვინაიდან შორდება მიზეზობრიობას, კარგავს შედეგის შერაცხვის ობიექტურ საფუძველს და იძულებული ხდება, თანამონაწილეობის დასჯადობა სხვადასხვა თეორიაში ეძებოს, რომელთა მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება სადავოა.

მეორე მხრივ, ქართულ სამართლებრივ დოქტრინასაც აქვს ნაკლოვანებები, ვინაიდან არის შემთხვევები, როცა მიზეზობრივი კავშირი თანამონაწილის ქმედებებსა და დანაშაულბრივ შედეგს შორის სადავოა. ქ. მჭედლიშვილი-ჰედრიხის მიერ შემოთავაზებული წინადადება, რომ თანამონაწილეობის დროს *condicion sine qua non*-ის ფორმულა ჩავანაცვლოთ სხვა, „რისკის ამალგების“, ფორმულით, სავარაუდოდ, საფუძველს მოკლებულია, ვინაიდან ის სცილდება სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლით დადგენილი მიზეზობრივი კავშირის ცნების ფარგლებს.

ამ ფონზე საინტერესოდ ჩანს პროფესორ *დრესლერისა* და პროფესორ *კროიცერის* შეხედულებები მიზეზობრივი და არამიზეზობრივი (არსებითი და არაარსებითი) თანამონაწილის გამიჯვნის თაობაზე. ვფიქრობთ, როგორც კონტინენტურ, ასევე ანგლოამერიკულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ამ მიმართულებით კვლევების გაგრძელება ყურადღებას იმსახურებს, რათა მოხდეს თანამონაწილეობის ინსტიტუტის შემდგომი დახვეწა-სრულყოფა და სამართლებრივი სისტემების ჰარმონიზაცია ამ კუთხით.

⁵⁰ ინგლისურად: *make somebody do something*, ფრანგულად: *faire faire*, ესპანურად: *hacer hacer algo* და სხვ. მაგალითად: „ყავა მოადულებინა“, „პური მოატანინა“ და ა.შ.

⁵¹ იმავეს მოსწრებულად შენიშნავს ამერიკელი ავტორი *დანიელ იაგერი*, რომელიც ამბობს, რომ „ლუდოვიკო XIV-მ ააგო ვერსალი, თუმცა ის მას უშუალოდ არ აუშენებია“ – *Yager D., Helping, Doing and the Grammar of Complicity, 15 Crim. Just. Ethics, 1996, 25.*